

Yurtiçi Göçmenlerin Demografik Özelliklerinin Sektörel Ücretler Üzerindeki Etkisi: Türkiye’de İl Düzeyinde Ekonometrik Bir Analiz¹

Nevin TAŞTEKİN²

ORCID: 0000-0003-1179-2982

Selim ÇAĞATAY³

ORCID:0000-0002-5471-3474

DOI: 10.54752/ct.1097146

Öz: Göç uzun dönemde pozitif ve negatif ekonomik ve sosyal etkilerin ortaya çıkmasına neden olabilecek bir olgudur. Ekonomik etkilerin en fazla etkilediği piyasalardan bir tanesi emek piyasası ve ücretlerdir. Etkinin yönü ve büyüklüğü konusunda artan işgücü arzı kalifikasyonlarının belirleyici olması beklenmektedir. Örneğin artan kalifiye işgücünün büyümei tetiklemesi ve ücretlerde artışa yol açması bir olasılık ise diğer olasılık vasıfsız işgücünün işsizliği arttırıp ücretleri düşürmesidir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de iller arası iç göç ve göçün demografik özelliklerinin dört ana sektörde ücretler üzerindeki etkisini ekonometrik olarak incelemektir. Çalışmanın sonucunda beklenenin aksine eğitim seviyesinin ücretler üzerinde etkisinin oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim ve işsizlik arasındaki zayıf bağ, Türkiye’deki ücret katılığı ve artan işsizlik seviyesi ile ilişkilendirilebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İç göç, okullaşma oranı, cinsiyet, ücretler, panel ekonometri **JEL:** J00, R23

¹ Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne Nevin Taştekin tarafından sunulan “Türkiye’de İç Göçün Etkileri Üzerine Üç Deneme” isimli yayınlanmamış doktora tezinden türetilmiştir.

² Dr. Antalya Havalimanı Kule Birimi- boyanevin@gmail.com

³ Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Ekonomi Bölümü- selimcagatay@yahoo.com

Taştekin, N. ve Çağatay, S. (2022), “Yurtiçi Göçmenlerin Demografik Özelliklerinin Sektörel Ücretler Üzerindeki Etkisi: Türkiye’de İl Düzeyinde Ekonometrik Bir Analiz” Çalışma ve Toplum, C.2, S.73. s.965-978.

Makale Geliş Tarihi: 30.09.2021-Makale Kabul Tarihi: 02.03.2022

Effects of Demographic Characteristics of Domestic Migrants on Sectoral Wages: A Province Level Econometric Analysis in Turkey

Abstract: Migration is a phenomenon that might cause both positive and negative economic and social effects in the long run. Labor market and wages are among the most affected economic markets and indicators. The qualifications of increasing labor supply are expected to determine the direction and size of the effects. For example, the increased number of skilled workforce triggering economic growth and leading a rise in wages is one possibility while increased unskilled workforce creating unemployment and a fall in wages is the other possibility. The aim of this study is to econometrically analyze the effects of inter-provincial migration and demographic characteristics of migration on wages in four main sectors in Turkey. Findings suggest that, contrary to expectations, the effect of education level on wages is quite low. The weak link between education and wages can be attributed to wage rigidity and rising unemployment in Turkey.

Keywords: Internal migration, schooling rate, gender, wages, panel econometrics JEL: J00, R23

Giriş

İnsanların bir yerden bir yere uzun süreli bir şekilde gitmesiyle ortaya çıkmış olan göç kavramı, bireylerin yaşamını derinden etkilemesi nedeniyle birçok disiplinin ilgi alanına girmiştir. Göç süreci, uzun dönemli ve sosyal, kültürel, demografik, ekonomik yönlerden oldukça etkili bir mekanizma olması nedeniyle bireyleri ve toplumları etkilemektedir. Bununla birlikte göçün neden ve sonuçları irdelendiğinde sosyal, kültürel, ekonomik faktörler gibi daha birçok etmen bu sürecin hem nedeni hem sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak kişilerin göç etmesinin en genel sebebinin ekonomik oluşu, ekonomi disiplininin göç olgusu ile yakından ilgilenmesine neden olmuştur.

Marshall (1999:685) göçü; sosyal, politik, dini ve ekonomik nedenlerle bulunulan bölgenin yaşanabilirliğini yitirmesi ile bireylerin bir yerden başka bir yere kendi istekleriyle veya başka güçlerin etkisiyle hayatlarının gelecek kısmının tümünü veya bir kısmını geçirmek üzere yaptıkları bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlamaktadır. Göçün, dinamik ve ülkeden ülkeye, şehirden şehre değişkenlik gösteren yapısı nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunların çözümüne ilişkin olarak genel çözümler çoğu zaman yeterli olmamaktadır. Dolayısıyla çoğu zaman bölgelere özel çözüm ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmek için göç ettiği bilindiğinden buldukları çevrelerin şartlarının geliştirilmesi kısmen de olsa göç hareketinin yavaşlamasına neden olacaktır. Bu durum söz konusu olduğunda bir refah artışından söz edilebilir.

Türkiye'nin uzun yıllar boyunca yoğun bir biçimde göç hareketliliğiyle karşı karşıya kalması coğrafi konumunun ve ekonomik koşullarının gereği beklenen bir durumdur. Ekonomik ve sosyal şartların çeşitli ülkelere kıyasla üstün olması, Türkiye'yi göçmenler için bir çekim merkezi haline getirmektedir. Bununla birlikte son yıllarda siyasi, ekonomik ve sosyal şartlar nedeniyle ülkemizden başka ülkelere göçte artış yaşanırken, ülkemizi transit göçmen geçiş yolu olarak kullanan bireyler de oldukça fazladır. Ülke içindeki geçişler ele alındığında, bölgelerin kendine özgü imkanlarının, özellikle ekonomik farkların ülke içi göçü hareketlendirdiği gözlemlenmektedir. Büyük şehirlerin ekonomik, sosyal ve eğitim olanakları açısından gelişmiş olması bu bölgelere göçü hızlandıran etmenler arasındadır. Tarım ve hayvancılıkla geçinen, arazi yapısının elverişsizliği nedeniyle oldukça zor şartlarda yaşayan bireyler için şehirlere göç etmek neredeyse kaçınılmazdır.

İç göçün ülkemizdeki tarihsel süreci takip edildiğinde temel olarak kırdan kente, doğudan batıya bir hareketlilik söz konusudur. 1927-1950 döneminde kent ve kır nüfusunun yüzdelik dağılımında çok küçük miktarlarda neredeyse stabil denilebilecek düzeyde değişimle birlikte aynı zamanda nüfusun büyük bir kısmının köylerde yaşadığı gözlemlenmektedir. Bostan, başkent olmasının etkisiyle ilk göçlerin bu dönemde Ankara'ya olduğunu, göçmenlerin kamu kurumlarında çalışmak üzere yoğun olarak bu kente göç ettiğini belirtmektedir (2017:6).

1950-1980 yıllarında hem kır hem de kent nüfusu artış göstermiştir fakat oransal olarak gözlem yapıldığında 1950 sonrası dönemde kır nüfus oranları sürekli azalırken kent nüfus oranlarının ise sürekli artış gösterdiği görülmektedir. 1950'li yıllarda başlayan ve hızlanan iç göç daha çok kırsal alanlardaki dönüşümün ivme kazanması, bir anlamda iticiliği ile açıklanabilirken, daha sonra 60'lı yılların sonları, 70'li yıllar ve 80'lerin başına kadar daha çok kentsel alanlardaki dönüşümün belirleyiciliği, bir anlamda çekiciliği ile anlatılabilmektedir (İçduygu ve Ünalın, 1998:43).

2. Dünya Savaşı sonrası tüm dünyada olduğu gibi Türkiye için de bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde Cumhuriyet'in ekonomik, sosyal, kültürel devrimi neredeyse tamamlanmış olmakla birlikte süreç politik ve yapısal dönüşümle devam etmiştir. Kırsalda yaşayan köy nüfusu, şehirlerin sahip olduğu olanaklar nedeniyle yoğun bir göç hareketi neticesinde kentlere yerleşmişlerdir. O dönemdeki kent nüfusedeki hızlı artışın temel nedeni bu yoğun göç akışıdır.

Yalçın (2004:115), 1950 ve 1960'lı yıllarda tarıma traktörün girmesinin en çok küçük çiftçileri ve ortakçıları olumsuz olarak etkilediğini belirtmektedir. Belirtilen dönemde tarımda makine kullanımı, toprağın parçalanması, kentlerin ekonomik, eğitimsel ve sosyal anlamda çekici hale gelmesi, bireylerin daha iyi koşullarda yaşama isteği göç etmenin temel nedenleriydi. Bununla birlikte nüfus artışında refah gelişiminin de etkisi vardır. Ancak nüfus oranlarındaki temel farklılığın nedeni göç olarak açıklanabilir.

İçduygu ve Ünalın (1998:44), 1960-1970 döneminde göçlerin büyük bir bölümünün kırdan kente doğru olduğunu ancak 1970'lerin sonlarına doğru kentten kente göçlerin hız kazandığını vurgulamaktadırlar. Ayrıca 1960-1980 dönemlerini, içgöç sorunlarının kentsel alanlara damga vurduğu dönemler olarak belirtirler. Bunun nedenini ise sanayi toplumu olma konusunda yeterince iyi bir gelişme kaydedemeyen Türkiye'nin, kırsaldan şehirlere göç eden nüfusun şehirlere adapte olamaması olarak belirtirler.

Türkiye'de 1980-1985 dönemi kent-kır nüfus artış hızları farkının en geniş olduğu dönemdir. Ekonomik ve siyasal nedenler 1980 sonrasında kente göçü hızlandırmıştır. Ekonomik nedenlerin başında 1980 sonrasında uygulanan dışsarıya dayalı büyüme politikasının temel olarak sanayiye desteklemesinin, buna karşılık tarımsal desteklemenin azaltılması için IMF kaynaklı baskıların bir sonucu olarak, kırsal kesimin görece ve mutlak yoksullaştırılmasının etkisi vardır...

Siyasal ortam ise baskıcı askeri yönetim nedeniyle kırsal kesimde yaşamı güçleştirmiştir ya da güvence arayışı kırsal kesimin kentlere akımını hızlandırmıştır denilebilir. Bu nedenlere, o yıllarda Doğu ve Güneydoğu'da yaşanan çatışma ortamının etkisi de eklenmelidir (Kepenek ve Yentürk, 2009: 475, 476).

Türkiye'deki iç göç hareketleri tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde temel ekonomi prensibi gereği rasyonel bireylerin maksimum fayda sağlama amacıyla hareket ettikleri gözlemlenmektedir. Bu nedenle ekonomik olarak daha iyi koşullara ulaşma çabası içerisindeki göçmenlerin, gittikleri yerlerdeki iş gücü piyasasını etkilemeleri beklenmektedir.

Günümüze kadar göç ve ücret ilişkilerini inceleyen birçok teori ortaya atılmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru İngiltere'deki göç hareketlerini analiz etmek için göçle ilgili ilk teorik alt yapı E.G. Ravenstein tarafından oluşturulmuştur. Ravenstein'in (1885) göç kanunlarının (laws of migration) tamamı evrensel olmasa dahi kendinden sonraki araştırmaların öncüsü olmuştur ve bu bakımdan göç literatüründe önemli bir yer edinmiştir.

1960'lı ve 1970'li yıllardan sonra ise ekonomik modeller göç literatüründe geniş yer tutmaya başlamıştır. Göç olgusuna ekonomik açıdan bakıldığında işgücünün yeniden dağılımının anlamını taşıdığı söylenebilir.

Zlotnik, aslında işgücü göçlerinin Adam Smith'in görüşlerine kadar gittiğini ve belki de en eski araştırma konularından biri olduğunu ileri sürer. Adam Smith, kendinden sonra gelecek olan ekonomistler gibi farklı bölgelerdeki işgücü piyasasındaki arz ve talep dengesizliği nedeniyle işgücü göçünün meydana geldiğini belirtmektedir. Adam Smith'e göre eğer uluslararası engeller kalkar ve serbest dolaşım ile işgücünün göç edebilmesi sağlanırsa, düşük ücretli bölgelerden yüksek

ücretli bölgelere göç eden işçiler sayesinde hem göç alan hem de göç veren ülke ekonomik olarak gelişir (2001: 293).

En temel ekonomik model Greenwood (1978:18-19) tarafından örneklendirilerek açıklanmıştır. Piyasada işgücü hareketliliğinin mevcut olduğu varsayılır ve buna karşılık olarak uluslararası ücret farklılığından dolayı işgücü, düşük ücretli L bölgesinden yüksek ücretli H bölgesine göç eder. Daha sonra L bölgesinde meydana gelen dışarı göç, L bölgesindeki ücretleri artırır ve H bölgesinde ücretleri aşağı doğru baskılar. Burada psikolojik etkenler, bilgi ve taşıma maliyetleri göz ardı edilir. Göç, L ve H bölgesinde ücretler eşitlenene kadar devam eder. Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ücret oranları ve gelirin göç üzerindeki etkisi günümüzde genel kabul gören belirleyici faktördür.

Göç ve işgücü piyasasını ilişkilendiren bir diğer kuram olan neoklasik ekonominin makro göç kuramı, Arthur Lewis (1954), Ranis ve J.C.H Fei (1961) ve Harris ve Todaro (1970) tarafından ortaya atılmıştır. Çalışmaları, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde uluslararası göçün nedenini işgücü piyasasındaki dengesizlikle açıklamayı amaçlamaktadır. Lewis (1966) çalışmasında, göçün kaynağını, bölgeler arası ücret farklılıkları ve işgücü piyasasındaki dengesizlikler olarak belirtmektedir. Emek ve sermayede görülen faktör donanım kaynaklarındaki farklılık göçün temel nedenidir. Ravenstein kanunlarında olduğu gibi emek piyasası ve emek piyasasında dengeyi sağlayan göçmenler ön plana çıkmaktadır.

Dünya sistemleri teorisi 1970'li yıllarda Immanuel Wallerstein tarafından geliştirilmiştir. Wallerstein Annales Okulunun etkisinde kalmıştır. Ayrıca Marx, Karl Polanyi ve Schumpeter'in görüşlerinden faydalanmıştır. Wallerstein (1976: 345) sistemi şu şekilde tanımlamaktadır:

Dünya sistemi sosyal bir sistemdir; sınırları, yapıları, üye grupları, meşruiyet kuralları ve bağıdaşıklığı vardır. Hayatı, onu gerilimle bir arada tutan çatışan güçlerden oluşmuştur; her grup onu kendi avantajına sonsuza kadar yeniden kalıplandırmaya çalışınca parça parça olur. Bir organizmanın özelliklerine sahiptir. Yapıları, işlevinin iç mantığı açısından farklı zamanlarda güçlü ya da zayıf olarak tanımlanabilir.

Dünya sistemleri teorisine göre, göç kapitalist gelişim sürecinde kaçınılmaz olarak meydana gelen bozulma ve yer değiştirmelerin doğal bir büyümesidir (Massay vd 1993:445). Merkez ülkeler, gelişmelerini devam ettirebilmek adına çevre ülkelerden gelen ucuz hammadde ve işgücüne ihtiyaç duyarlar. Çevre ülkelerde gelişme gösterebilmek için merkez ülkelere bağımlılık duyarlar. Dolayısıyla karşılıklı bir bağılıktan söz edilebilir. Bu doğrultuda genel bir değerlendirme yapıldığında çevre ülkelerden merkez ülkelere göçün varlığı açıkça gözlemlenmektedir. Çevre ülkelerdeki bireyler merkezin işgücü arzını oluşturur ve kapitalist ülkelerin ucuz işgücü talebi de bu arzı emmeye yönelik olarak ortaya çıkar. Dolayısıyla bu sistemde tamamen işgücü piyasası odaklı bir yapının olduğu gözlemlenmektedir.

Teoriler göç ve iş gücü piyasası arasındaki ilişkiyi farklı yönlerden açıklamış olmasına rağmen temel olarak varılan sonuç göçmenlerin piyasayı hareketlendirdiği yönündedir. Dolayısıyla göçmenlerin sektörel ücretlerin üzerindeki etkilerini incelemek göç sürecinin ekonomik sonuçlarını değerlendirmek açısından önem kazanmaktadır. Bu çalışmada amaçlanan arz ve talep yönlü faktörlerin ele alınarak ücretler üzerinde göçmenlerin etkilerini araştırmaktır. Buna yönelik olarak öncelikle literatür incelemesi yapılacaktır. Literatür araştırması sonrasında ampirik uygulama aşamasına ilişkin olarak veriler ve değişkenler ele alınarak ekonometrik model tahmin edilecektir. Son olarak da ekonometrik modellemenin sonuçları doğrultusunda değerlendirmelere yer verilecektir.

Literatür

Göçlerin büyük bir bölümünün ekonomik şartların yetersizliği, iş gücü piyasasındaki aksaklıklar nedeniyle olduğu bilinmektedir. İktisadi nedenlerle olmasa dahi başlayan göç hareketi bir süre sonra ekonomik şartları etkilemektedir. Bireylerin ya da toplulukların aldıkları göç kararları; yaşam tarzı, sosyal çevre, iktisadi koşulları etkilemesi nedeniyle oldukça önemlidir ve bu nedenle bu kararın tek bir sebebe bağlı olarak alınması oldukça düşük bir ihtimaldir. Bu noktada ekonomik nedenler ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla iş gücü piyasasına olan etki ön plana çıkmaktadır. İş gücü piyasası ve göç ilişkisini ele alan çalışmaların incelenmesi bu nedenle önem taşımaktadır. Bu bölümde öncelikle Türkiye’de bu ilişkiyi açıklamaya yönelik yapılan çalışmalara yer verilecek ve daha sonra da kısaca dünya literatüründen örnekler sunulacaktır.

Türkiye’de meydana gelen iç göç politik, ekonomik, sosyolojik sorunları da beraberinde getirmektedir. İş gücü piyasası ve iç göç ilişkisini ele alan çalışmalar il özeli, Türkiye geneli, cinsiyet ayrımı gibi ayrımlarla farklı bakış açıları sunmaktadır. Ancak göçün işgücü piyasası üzerindeki etkisi konusunda yapılan çalışmaların ortak sonucu genel olarak göçün, iş gücü piyasasına, özellikle yerel halkın iş durumuna olumsuz etki ettiği yönündedir. Göç sonrası gecekonduların ortaya çıkması, konut sorunu, tarihi dokuya zarar verilmesi iş gücü piyasasına baskı, kayıt dışı istihdam, kültürel farklılıkların yol açtığı problemler gibi sorunların göç sürecinin bir sonucu olduğu birçok araştırmanın ortak sonucudur. İl özelinde İstanbul’un ele alındığı Öztürk’ün (2007:119) çalışması, iç göçü çalışmalarına konu edinen Bahar ve Bingöl (2010) ve Berker (2011)’in çalışmaları iç göçün bahsedilen negatif etkilerini destekler nitelikte sonuçlar sunmaktadır.

Öztürk (2007:119), göçmenlerin İstanbul’da gecekondularda yaşadığını ve buralarda kırsaldan kente göç etmenin sonucu olarak yeni bir alt kültür oluşturduklarını belirtir. Ayrıca kentteki nitelikli iş gücü talebini kırsaldan göç edenlerin karşılayamadığı aynı zamanda kayıt dışı sektöre yönelimi arttırdığı bilinmektedir. Bahar ve Bingöl (2010) göçmenlerin göç sonrası kayıtdışı sektöre yöneldikleri sonucuna ulaşırken Berker (2011)’de cinsiyet ayrımına giderek erkekler

için yapmış olduğu araştırmada göçmenlerin daha yüksek girişine yanıt olarak, mevcut istihdam durumlarını korumak için, bireylerin, mevcut işlerinde bir ücret kesintisini kabul edebileceğini veya düşük ücretli mesleklere çalışmayı seçebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, göçmen girişlerinin bireylerin formel sektörden kayıt dışı işgücü piyasasına geçişinde artışa neden olabileceğini savunmuştur (Berker, 2011:236). Çelikay (2017)'in çalışması ise il düzeyinde olması ve geniş bir zaman aralığını kapsaması yönüyle ilgi çekicidir. Çalışmada uzun dönemde kamu harcamaları ile işsizlik ve verilen göç ile işsizlik arasında istatistiksel olarak anlamlı ve çift yönlü ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Uzun dönemde işsizlik illerin verdiği göçü etkilemektedir. Diğer yandan verilen göç de illere göre işsizlik oranını etkilemektedir.

Çalışmalar sorunların çözümüne ilişkin olarak göç veren bölgelerde mikro kredi çalışmalarının yaygınlaştırılması, işgücü arzının değerlendirilmesine yönelik olarak kırsal alanda tarım dışı istihdam olanakları yaratılması, kırsal alana yatırımların teşvik edilmesi şeklinde öneriler sunmaktadır.

Dünya genelindeki göç çalışmaları ele alındığında Türkiye için yapılan iç göç çalışmalarına benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Göç genellikle ekonomik temelli yapılmaktadır ve temel amaç iş bulabilmektir. Göç kavramının oldukça geniş bir araştırma alanı olması nedeniyle literatürde iş gücü piyasası üzerindeki etkisi birçok ayırım yapılarak ele alınmıştır. Kısa dönem- uzun dönem, piyasaya pozitif-negatif ve yahut hiç etki etmemesi, cinsiyete göre ayırım gibi çeşitli değişkenler ekonomi temelli bakış açısı için kullanılan ayımlar arasındadır. Çalışmaların genel olarak yapılan ayımlara göre sunulması literatürün kolay değerlendirilmesi açısından önemlidir.

Kollamparambil (2017) göçün kısa vadede kayıtlı sektör istihdamında pozitif etki yaratacağı uzun vadede ise istihdam oranlarında kayda değer bir değişikliğe neden olmayacağı ve istihdam oranının korunmasının istihdamın genişletilmesi yoluyla sürdürülebileceğini öne sürmektedir. Göçün kısa dönemdeki etkisinin şiddeti piyasadaki katılıkları ile açıklanabilirken (Dellinova 2004), uzun dönemde etkisinin ortadan kalkması, göçün uzun dönemde konjonktür dalgalanmalarını absorbe edebileceği (Dellinova 2004, Biavaschi 2012), göçmenlerin yerli halkı ikame etmesi ve göçün tüm ekonomiyi etkilemesi sonucu ücret etkisini ölçmenin zor olması (Borjas 2005, Dellinova 2004) gibi nedenlerle açıklanmaktadır. Bununla birlikte özellikle göç alan yerlerde kayıt dışı sektör payının arttığı da araştırma sonuçları olarak literatürde yer almaktadır (Kollamparambil 2017, Likic-Brboric vd. 2013, Kochar 2004).

Araştırmalar arasında uzun dönem kısa dönem ayırımı yapılmayan çalışmalarda göçün, iş gücü piyasasında olumlu, olumsuz veya hiç etki etmediğini ortaya koyan sonuçlar da mevcuttur. (El Badaoui vd. 2013, Wrage 1981 , Boustan, vd 2010, Liu 2012). Boustan vd. (2010) göçün yerli halkın saatlik kazançları üzerinde oldukça düşük bir etkiye sahip olduğunu öne sürerlerken çalışmalarının 1929 Büyük Buhran dönemini kapsamaması nedeniyle etkinin ölçülenden büyük

olabileceğini de belirtmektedirler. Ayrıca iç göçün yoğun olarak yaşandığı bölgelerde yerel halkın, özellikle yıl boyunca haftalık olarak daha az çalıştıkları için daha az kazandıkları ve yerel işgücü piyasalarının göç arz şoklarına daha düşük ücretler yerine istihdamdaki azaltmalar yoluyla yanıt vermesinin, depresyon süresince mevcut olan yapışkan ücretler, iş bölüşümü ve yüksek işsizliğin toplam kombinasyonu tutarlı olduğunu belirtmektedirler. Lui (2012) ise bu durumu göçmenlerin bazı işleri yerel halktan aldığını ancak aynı zamanda denge ücretlerini düşürdükleri için üretimi artışıyla beraber yerleşik işçilerin talebinin artması ile açıklamaktadır. Eliane El Badaoui vd. (2013) ise cinsiyet ayrımına gidilerek yaptıkları çalışmalarında erkeklerin haftalık ücreti olumlu, kadınların ise olumsuz etkilendiğini belirtmektedirler.

Çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde iş gücü piyasası ve göç arasında birbirini besleyen bir mekanizmanın varlığından bahsedilebilir. İşe girmek amacıyla göç eden bireyler gittikleri yerde iş gücü piyasasını ve çeşitli alanları etkilerlerken aynı zamanda göç ettikleri yerdeki yerel halkın iş olanaklarını da zaman zaman etkileyebilmektedirler. Çalışmalar arasında kısa dönem uzun dönem ayrımına gidildiğinde her ne kadar etkinin çok küçük olabileceği ya da absorbe edilebileceği öne sürülse dahi genel etkinin negatif olduğu açık olarak gözlemlenebilmektedir.

Ampirik Uygulama

Bu bölümün ilk kısmında ekonometrik model, tahmin yöntemi ve yararlanılan veri seti tanımlırken, ikinci kısmında ekonometrik tahmin sonuçları yorumlanmaktadır.

Ekonometrik model, yöntem ve veri seti

İç göç ve ücretler arasındaki etkileşimi tahmin etmek üzere kurulan ekonometrik model denklem 1’de görülmektedir:

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{1E} + \beta_1 X_{1K} + \beta_2 X_{2E} + \beta_2 X_{2K} + \beta_3 X_{3E} + \beta_3 X_{3K} + \beta_4 X_{4E} + \beta_4 X_{4K} + \beta_5 X_{5E} + \beta_5 X_{5K} + \beta_6 X_6 + U_i$$

Denklemdaki değişkenlerin tanımları Tablo 1’de verilmektedir. Ekonometrik analizlerde değişen sektör tanımlarına bağlı olarak dört denklem tahmin edilmiştir. Teorik olarak işgücü piyasasında arz ve talep koşulları ücretin belirleyicisidir ve işgücü, piyasanın arz tarafı iken iş verenler (firmalar) talep tarafıdır. Ekonometrik modeller “iş gücü piyasasında değişen arz koşullarının ücretler üzerinde daha çok belirleyici olabileceği” öngörüsüyle kurulmuştur. Bu nedenle illerde mevcut olan işgücünün özellikleri piyasanın arz yönünü etkilemektedir. Heterojen yapıdaki işgücünün piyasada yer alabilmesini bireylerin tecrübesi, eğitim düzeyi ve cinsiyeti belirlemektedir. Bu durumda göçmenlerin de gittikleri illerde piyasaya etki etmeleri söz konusudur. Piyasanın talep tarafı olan iş verenler için ise esas olan karlarını arttırmaktır ve dolayısıyla daha düşük ücretlerle istihdam sağlamaya çalıştıkları

varsayılmaktadır. Bununla birlikte modelde firma davranışı içerilmemiş bunun yerine iktisadi büyüme toplam talebi temsil etmek üzere kullanılmıştır.

Tablo 1: Bağımlı -Bağımsız Değişkenler

Bağımlı Değişkenler	Bağımsız Değişkenler
-İmalat sanayiinde ücretler -Hammadde sektörlerinde ücretler -İnşaat sektöründe ücretler -Hizmet sektörlerinde ücretler	Göçle gelen ilkokul mezunu erkek sayısı (X1E)
	Göçle gelen ilkokul mezunu kadın sayısı (X1K)
	Göçle gelen ortaokul ve lise mezun erkek sayısı (X2E)
	Göçle gelen ortaokul ve lise mezun kadın sayısı (X2K)
	Göçle gelen lisans ve lisansüstü mezun erkek sayısı (X3E)
	Göçle gelen lisans ve lisansüstü mezun kadın sayısı (X3K)
	Kentte ilkokullarda okullaşma oranı-erkek (X4E)
	Kentte ilkokullarda okullaşma oranı-kadın (X4K)
	Kentte ortaokullarda okullaşma oranı-erkek (X5E)
	Kentte ortaokullarda okullaşma oranı-kadın (X5K)
	Reel kişi başına GSYH (X6)

Ekonometrik modelde kullanılan değişkenler il düzeyindedir. Göç edenlerin eğitim durumu TÜİK'in iç göç verilerinden elde edilmiştir. Veriler il düzeyinde kadın erkek ayrımı ve eğitim aşamalarıyla mevcuttur. Diğer bir bağımsız değişken olan okullaşma oranı, kadın ve erkek ayrımı yapılarak ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde çalışmaya dahil edilmiştir. Veriler Milli eğitim bakanlığının her yıl yayınladığı milli eğitim istatistikleri yayınlarından derlenmiştir. Eğitim sisteminin değişmesi nedeniyle 2011 yılından sonra ilkokul ve ortaokul birlikte ortaöğretim olarak değerlendirilmiştir. Son olarak iktisadi faaliyet kollarına göre cari fiyatlarla GSYH ve kişi başına GSYH 2009 bazlı olarak TÜİK bölgesel istatistiklerinden faydalanılarak 2008-2016 yılları aralığında çalışmaya dahil edilmiştir. Ayrıca GSYH için kullanılan deflatör Dünya Bankası⁴ kaynaklarından elde edilmiştir. Verilere ilişkin özet bilgiler ve değişkenlere ait istatistiksel özellikler Ekler kısmında verilmektedir (Tablo E1 ve E2).

⁴https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.ZS?end=2017&locations=TR&name_desc=false&start=2009&view=chart

Panel ekonometrik modeller üç aşamada tahmin edilmiştir. Birinci aşamada en küçük kareler yöntemi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar değişen varyans ve yatay kesit bağımlılığının varlığı için test edilmiştir. Değişen varyans için “likelihood ratio”, yatay kesit bağımlılığı için Breusch-Pagan LM testleri kullanılmıştır. Veri setinin zaman boyutu kısa olduğu için otokorelasyon probleminin önemsiz olacağı varsayılmıştır (Baltagi, 2008). Tüm modellerde yatay kesitler arası bağımsızlığın ve sabit varyans boş hipotezlerinin reddedilmesi üzerine modeller ikinci aşamada genelleştirilmiş en küçük kareler (EGLS) yöntemi ile tekrar tahmin edilmiştir. EGLS yönteminde yatay kesitlere ağırlık verilerek, White’ın değişen varyansla tutarlı tahmincilerini kullanılmakta ve her iki problem de ortadan kaldırılmaktadır (Baltagi, 2008). Daha sonra EGLS tahmininde istatistiksel olarak anlamsız çıkan değişkenler elenmiş ve üçüncü aşamada panel verinin sabit panele uygunluğunu test etmek için model bir daha tahmin edilmiş Hausman testi ile sınanmıştır. Tüm testlerin sonuçları Tablo E3’de verilmektedir. Analiz panel-sabit etki modelinin tahmini ile sürdürülmüştür.

Ampirik bulgular

Sektörlerde ortalama ücretler için oluşturulan modellerin tahmin sonuçları Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. Sektörlere Göre Analiz Sonuçları

		Sabit	X6	X1E	X1K	X2E	X2K	X3E	X3K	X4E	X4K	X5E	X5K
İmalat	Sabit Katsayı	12.99	0.00	0.00	-0.00		0.00			-0.36	0.27		0.07
	t-istatistiği	9.66*	7.54*	4.74*	-6.73*		7.31*			-4.54*	3.29*		18.65*
Hammadde	Sabit Katsayı	5.05	0.00	0.00	-0.00	-0.00	0.00		0.00				0.04
	t-istatistiği	14.52*	8.99*	5.83*	-7.37*	-3.26*	4.75*		6.32*				7.67*
İnşaat	Sabit Katsayı	8.62	0.00	0.00	-0.00	-0.00	0.00	0.00		-0.30	0.25		0.03
	t-istatistiği	7.61*	5.84*	5.45*	-7.21*	-2.04**	2.75*	4.52*		-5.57*	4.48*		10.79*
Hizmetler	Sabit Katsayı	10.75	0.00	0.00	-0.00		0.00	0.00	-0.00	-0.18	0.10	0.02	0.03
	t-istatistiği	15.65*	8.61*	5.56*	-7.96*		4.36*	4.00*	-3.60*	-3.75*	2.00**	2.84*	6.47*

NOT: *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tahmin edilen modeller, ana sektörler bazında ücretlerde meydana gelen değişimi imalat sektöründe %94, hammadde sektöründe %88, inşaat sektöründe %83 ve hizmetler sektöründe %90 açıklamaktadır. Denklemlere ilişkin F istatistikleri, modellerde kullanılan bağımsız değişkenlerin bir bütün olarak açıklayıcılık gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Genel olarak bakıldığında ele alınan eğitim düzeylerinde göç ile gelen kadın ve erkek sayısı tüm sektörlerde ücretler üzerinde istatistiksel olarak görece anlamsız bir etkiye sahip olarak tespit edilmiştir. Tahmin edilen denklemlerde istatistiksel olarak anlamlı olan değişkenlerin katsayı büyüklüğüne bakıldığında değişkenlerin etkilerini görel olarak düşük olduğu gözlemlenebilmektedir. Bunun için iki sebep öngörülmektedir. Birinci sebep yüksek işsizlik olan ve son dönemlerde eğitilmiş işsizliğin yükseldiği Türkiye’de, eğitim seviyesinin genel ücretler seviyesi üzerinde çok da etkili olmayacağı beklentisi, bir diğer sebep ise birçok endüstride ücretlerin sabit süreli sözleşmelerle belirlenmesinin ücretlere bir katılık getirmesidir. Dolayısıyla böyle bir panel modelde dinamik etkilerin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli seri uzunluğunun yakalanması önemlidir, fakat veri tabanı bunu imkânsız kılmaktadır. Ancak şehirlerdeki okullaşma oranlarına ilişkin değişkenlerinin ise görel olarak diğerlerine göre ücretler üzerinde daha yüksek etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Panel EGLS analizi neticesinde elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, reel kişi başına GSYH ile imalat sanayi, hammadde, inşaat sektörü ve hizmetler sektörü ile ortalama ücret düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. İl bazında toplam talepte meydana gelecek bir birimlik artış hammadde sektöründeki ücret düzeyinde 0.00007, imalat sanayindeki ortalama ücret düzeyinde 0.00004, hizmetler sektöründeki ortalama ücret düzeyinde 0.00003 ve inşaat sektöründe 0.00002 birimlik bir artışa neden olmaktadır.

Sektörel inceleme aşamasında kadın erkek ayrımı ele alındığında göç ile gelen ilkökul mezunu erkek sayısındaki 1 kişilik artış ücret düzeyinde 0.0007 artışa neden olurken kadınlarda ise aynı düzeyde azalış meydana gelmektedir. Bu durum imalat sanayindeki erkekler için ortalama ücret düzeyinde 0.0004 artışa neden olurken, kadınlarda da ise aynı seviye de azalışa neden olmaktadır. İnşaat sektöründe erkekler için ücret düzeyinde 0.0003 birimlik bir artış söz konusuken kadınlarda ise 0.0003 birim azalış mevcuttur. Hizmetler sektöründe de inşaat sektöründe olduğu gibi erkeklerde ortalama ücret 0.0003 birimlik bir artışa neden olurken kadınlarda aynı oranda bir azalış dikkati çekmektedir.

Göç ile gelen ortaokul ve lise mezun kadın sayısı ile sektörel değerlendirme yapıldığında imalat sanayinde göç ile gelen ortaokul ve lise mezun kadın sayısındaki 1 kişilik artış imalat sanayi ücret düzeyinde 0.0001 artışa yol açmaktadır. Hammadde sektöründe ise erkeklerdeki 1 kişilik artış ücret düzeyinde 0.0002 birim azalışla sonuçlanırken kadınlarda aynı düzeyde artışla neticelenmektedir. İnşaat sektöründe ise kadınlardaki 1 kişilik artış ücret düzeyin 0.00009’luk artışa neden olurken, erkeklerde ise 0.0007’lik bir azalış olarak kendini göstermektedir. Son

olarak hizmetler sektöründeki kadın sayısındaki 1 birimlik artış ortalama ücret düzeyinde 0.0001 birimlik artışla sonuçlanmaktadır.

Göçmen ve lisansüstü mezun kategorisinde sektörel inceleme yapıldığında ise kadın sayısı ile hammadde sektöründeki ücret düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişkinin varlığı göze çarpmaktadır. Bu düzeyde kadınlarda hammadde sektöründe 1 kişilik artış, ücret düzeyinde 0.0003 birim bir artışa yol açmaktadır. Hizmetler sektörü ele alındığında kadın sayısındaki 1 birimlik artış 0.0002 birim azalış ile sonuçlanırken bu durum erkeklerde hizmetler sektöründeki ortalama ücret düzeyinde 0.0003 artış şeklinde kendini gösterir. İnşaat sektöründe ise erkeklerde ücret seviyesinde 0.00009 artış dikkat çekicidir.

Şehirlerde ilkokullarda erkek öğrenci okullaşma oranı ile imalat sanayi, inşaat ve hizmetler sektörü ücret düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Şehirlerde ilkokullarda erkek okullaşma oranındaki 1 birimlik artış, imalat sanayindeki ortalama ücret düzeyinde 0.36, inşaat sektörü ücret düzeyinde 0.30, hizmetler sektöründeki ortalama ücret düzeyinde ise 0.18 birim azalışa yol açmaktadır.

Şehirlerde ortaokullarda erkek okullaşma oranı ile hizmetler sektöründeki ortalama ücret düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun sonucu olarak ortaokullarda erkek okullaşma oranındaki birim artış hizmetler sektöründeki ortalama ücret düzeyinde 0.02'lik bir artışa neden olmaktadır.

Şehirlerde ilkokullarda ve ortaokullarda kız öğrenci okullaşma oranı ile sektörel ücret düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. İlkokul okullaşma oranındaki 1 birimlik artışın sonucu imalat sanayindeki ortalama ücret düzeyinde 0.27, inşaat sektörü ücret düzeyinde 0.25 birim ve hizmetler sektöründeki ortalama ücret düzeyinde 0.10 birim artıştır. Ortaokullarda kadın okullaşma oranındaki artış imalat sektöründeki ücret düzeyinde 0.07 birim, hammadde sektöründeki ücret düzeyinde 0.04, hizmetler ve inşaat sektöründeki ücret düzeyinde ise 0.03'tür.

Eklerde yer alan Tablo E4 sektörlerle ilişkin işgücü cinsiyet ve eğitim düzeyinin pozitif ve negatif etki yarattığı illeri göstermektedir. Hizmetler sektöründe il bazında sabit etkilerin iller arasında gösterdiği varyasyonun imalat sanayi ve hammadde sektörüne göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. İl bazındaki etkiler incelenecek olursa, cinsiyet ve eğitim seviyelerine göre İstanbul ilinin hizmet ve inşaat sektöründe ücretlere etkisinin olumlu yönde olduğu görülmektedir. Hizmet sektörü; ulaştırma, finans, medya, eğitim, kamu hizmetleri, turizm hizmetleri, kişisel hizmetler, sağlık hizmetleri gibi bileşenlerden oluşmaktadır. İstanbul'un Türkiye'nin en kalabalık ili olmasına paralel olarak hizmetlere ve inşaat sektörüne olan ihtiyacın ücretlere etkisinin yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Hammadde ve imalat sanayinde ise Zonguldak ön plandadır. Zonguldak'ta bulunan taş kömürü rezervlerinin hammadde ve imalat sanayinde ücretlere katkısının yüksek olması olasıdır.

Sonuç

Çalışmada sektörel ücretler üzerinde işgücü piyasası arz yönlü faktörleri olarak eğitim ve cinsiyete göre ayrıştırılmış göçün, ilde yerleşik nüfusun okullaşma oranlarının ve talep yönlü faktör olarak il bazında GSYH'nın etkileri ekonometrik olarak analiz edilmiştir. Göçmenler ve yerleşikler mukayese edildiğinde, analizdeki ilgili bağımsız değişkenler bağlamında, göç ile gelen nüfusun ücretler üzerindeki etkisinin kentte bulunan nüfusun etkisine göre daha sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum çalışmadaki dört sektör için de benzerdir. Göçmenlerin görece olarak etkisinin oldukça düşük olması nüfusun içinde oransal olarak göçmenlerin az olması ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca son 10 yılda mevcut işsizliğin yüksek oranda olması, açılan iş alanlarının çok sınırlı olmasının da bu sonucu doğurduğu düşünülmektedir. Hem arz hem talep yönlü faktörlerin sektörel ücretler üzerinde etkileri çok sınırlı kalmaktadır. Bu duruma bir istisna inşaat sektöründe ücretler üzerinde gelişen talep yönlü etkidir. Türkiye'de son 10 yılda en fazla gelişen sektörün inşaat olduğu dikkate alındığında bu bulgu da beklenenle uyumlu olmaktadır.

Kişi başına düşen GSYH artınca bireylerin hammadde, sanayi, inşaat ve hizmetler sektöründeki çıktılara olan ihtiyacının artması dolayısıyla bu sektörlerde iş gücüne talep artmaktadır. Bunun neticesinde ise ortalama ücretlerde artış meydana gelmektedir.

Göç ile gelen erkek ve kadınların eğitim düzeyinin sektörlerdeki ücretler üzerinde belirgin bir artış ve azalışa yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Şehirlerdeki okullaşma oranlarında ise erkek okullaşma oranındaki artışın imalat, inşaat ve hammadde sektörü ücret düzeyi üzerinde negatif etki yarattığı, bu durumun kadınlarda ise pozitif etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Hizmetler sektöründe ise erkek okullaşma oranının ücret etkisi ilköğretim düzeyinde negatifken ortaöğretimde pozitif olarak belirlenmiştir. Artan işgücü kalifikasyonlarına göre ücretin artmıyor olması genel olarak iki nedenle ortaya çıkabilir. Birincisi, kalifikasyon olarak seçilen ilköğretim ve ortaöğretimin aslında mesleki bir kalifikasyon katmaması yani sektörlerin kalifikasyon anlamında beklentilerine cevap vermemesi gösterilebilir. İkincisi, zaten uzun süredir yüksek işsizlikle mücadele edilen ülkede, anılan kalifikasyonların çok da kıtlığı çekilen bir özellik olmadığı ve yüksek işsizlikte bunların yerine daha düşük ücretle ikame işgücü bulabilmenin görece olarak kolay olmasından kaynaklanabilir. Kadın işgücü ücretleri ve kalifikasyon arasındaki pozitif ilişki söz konusu olduğunda, mevcut durumda kadın istihdamının düşük ve eğitim düzeyinin de daha düşük olmasının bu sonuca yol açtığı düşünülebilir.

Inşaat sektöründe genel olarak dikkat çeken göç ile gelen işgücünde eğitim seviyesi artış gösterdikçe ücretlerin de artmasıdır. Kentte yaşayanlar bu sektörün ikincil segmentindeki işgücü ihtiyacını yerleşik olmanın getirdiği avantajla karşılamaktadırlar. Ancak sektörün birincil segmentinde işgücüne ihtiyacının fazla olması nitelikli göçmenlerin piyasada yer bulmasına neden olmaktadır.

Hizmetler sektörü ortalama ücret düzeyi, göç ile gelen işgücünde erkeklerin eğitim seviyesi ile paralel bir artış göstermektedir. Bunun yanı sıra kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe hizmet sektöründe ücretlere etkisinin azaldığı görülmektedir. Hizmet sektöründeki zorlayıcı çalışma koşulları, ücret seviyelerinin düşüklüğü ve bununla birlikte kadınların karşı karşıya kaldıkları cinsiyet ve negatif ücret ayrımcılığı sektörden uzaklaşmalarına neden olabilmektedir. Yapılan çalışmalar farklı açılardan incelemesine rağmen ücret eşitsizliğinin varlığı noktasında ortak sonuçlara ulaşmaktadırlar. Duruoğlu (2007)'nin çalışması bu durumu destekler nitelikte sonuçlar içermektedir. Kadınların yoğun olduğu tekstil sektörüne ilişkin istatistiksel analizlere dayanan çalışmanın sonuçları beklenildiği üzere kadınların erkeklerden daha düşük ücret aldığı hatta asgari ücretin bile altında olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca yaş durumlarının da göz önünde tutulduğu analiz neticesinde genç kadınların yaşlı kadınlardan da daha az maaş aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Onuk (2015) da Duruoğlu'nun çalışmasına benzer bir sonuca ulaşmıştır. Onuk 2015 yılında İstanbul için yapılan tüketici anketinden faydalanarak temel insan sermayesi modeli çerçevesinde ücret farklılığına ilişkin analiz yapmıştır. Eğitim seviyesi, deneyim ve cinsiyetin ücret seviyesini etkilediğini belirlemiştir. Aynı eğitim seviyesindeki kadınların erkeklere göre daha düşük ücret alması çalışmanın en önemli sonuçlarından birisidir. Şen (2018) ise toplam verilerde kadınların yıllık ortalama kazancının erkeklerden fazla olduğunu vurgulamasına rağmen eğitim düzeyleriyle birlikte yaptığı değerlendirmesinde durumun erkeklerin lehine döndüğünü belirtmektedir.

Kentte bulunan işgücü değerlendirildiğinde ise hem cinsiyete göre hem de eğitim seviyesine göre ücretlerde azalış ortaya çıktığı görülmektedir. Genel olarak hizmet sektöründeki çalışma koşulları, sosyal şartların ve çoğu zaman ücretin yetersizliği yerel halkın bu sektörde yer almak istemesinin önüne geçebilmektedir. Kaya vd. (2009) hizmet ve üretim sektörünü karşılaştırdıkları çalışmalarında üretim sektöründe çalışanların iş ve yaşamsal doyum anlamında hizmet sektöründe çalışanlardan daha mutlu olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bunun nedeni ise üretim sektöründe çalışanların bir artı değer yaratmaları sonucu kendilerini daha mutlu hissetmelerine rağmen hizmet sektöründe herhangi bir değer üretilmediğinden bireylerin iş tatmini sağlayamaması olarak belirtmektedirler. Bununla birlikte maddi anlamda da hizmet sektörünün yetersiz olması çalışmanın sonuçları arasındadır.⁵ Hizmet sektörü ve sanayi sektörünü karşılaştıran Onuk (2017)'da çalışmasında hizmet sektöründe ücret eşitsizliğinin görece daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan çalışmalar da yerli halkın bu sektörü geri plana itmesini açıklar niteliktedir.

İl bazında sabit etkiler incelendiğinde Türkiye'nin en gelişmiş ili olan İstanbul'un öne çıkması beklenen bir sonuçtur. Hizmet ve inşaat sektöründe

⁵ <http://www.aktuelpsikoloji.com/calisanlarin-ruh-sagligi-profil-4457h.htm> (erişim tarihi: 02.05.2020).

İstanbul ilinin ücretlere etkisinin pozitif yönlü olması ilin demografik özellikleriyle ilişkilendirilebilir. Dikkat çeken diğer bir sonuç ise Zonguldak iline aittir. Hammadde ve imalat sanayinde bu ilin öne çıkması yüksek miktarda taş kömürü rezervinin bu ilde bulunmasıyla ilişkilendirilebilir. İlde yaşayan insanların büyük bir kısmının buradan geçimini sağladığı düşünülürse hammadde ve imalat sanayilerine ücret katkısı daha anlamlı değerlendirilebilir.

Özetle eğitim seviyesinin ücretler üzerinde etkisinin oldukça düşük olduğu ancak okullaşma oranlarına bakıldığında sonuçların daha anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'deki ücret katılığı ve artan işsizlik seviyesi ulaşılan sonuçları desteklemektedir. Eğitim ve işsizlik arasındaki bağın zayıflığı ön plana çıkmaktadır.

Beyan

Bu çalışmada birinci yazar teorik altyapı, literatür taraması ve ekonometrik modelin kurulması ve gerekli verinin toplanmasından sorumluyken, ikinci yazar ekonometrik tahminleri yapmıştır. Birinci yazarın katkısı %75, ikinci yazarın katkısı %25 dir.

Bu makaleyle ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması ve iki yazar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA:

- Bahar, O. ve Korkmaz Bingöl F., (2010). “Türkiye’de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 14(2), 43-61.
- Baltagi, B. (2008). **Econometric Analysis of Panel Data**, England: John Wiley and Sons Ltd.
- Berker A. (2011). “Labor-Market Consequences of Internal Migration in Turkey”, **Economic Development and Cultural Change**, 60(1), 197-239.
- Biavaschi, C. (2012). “The Labor Demand Was Downward Sloping: Disentangling Migrants’ Inflows and Outflows, 1929-1957”, **Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor (IZA)**, 7049, 1-8.
- Borjas, G. J. (1989), “Economic Theory and International Migration”, **International Migration Review**, 23(3), 457-485.
- Borjas, G. (2005). “Native Internal Migration and the Labor Market Impact of Immigration”, **The Journal of Human Resources**, 41, 221-258.
- Bostan, H. (2017). “Türkiye’de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Coğrafya Dergisi**, 35, 1-16.
- Boustan, L., Fishback, P., ve Kantor, S. (2010). “The Effect of Internal Migration on Local Labor Markets: American Cities during the Great Depression”, **Journal of Labor Economics**, 28(4), 719-746. doi:10.1086/653488
- Çelikay, F. (2017). “İşsizlik, Kamu Harcamaları ve İç Göçler Arasındaki Nedensellik İlişkileri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme”, **Maliye Araştırmaları Dergisi**, 3(2), 205-219.
- Devillanova, C. (2004). “Interregional Migration and Labor Market Imbalances”. **Journal of Population Economics**, 17(2), 229-247.
- El Badaoui, E. , Strobl, E. ve Walsh, F. (2013), “The Impact of Internal Migration on Local Labour Markets in Thailand”, Working Papers 2014-71, Department of Research, Ipag Business School.*
- Greenwood, M. J. (1978), “An Econometric Model of Internal Migration and Regional Economic Growth in Mexico”, **Journal of Regional Science**, 18(1), 17-31.
- Harris, J. R. ve Todaro, M. P. (1970), "Migration, Unemployment, and Development: A Two-sector Analysis". **American Economic Review**, 60 (1), 124-142.
- İçduygu, A. ve Ünalın, T. (1998). “Türkiye’de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri”. A. İçduygu (Ed.), **Türkiye’de içgöç konferans Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları**, 38-55.
- Kepenek, Y. ve Yentürk, N. (2009). **Türkiye Ekonomisi** (22. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kollamparambil, U. (2017). "Labour Market Impact of Internal in-migration: A District Level Analysis of South Africa," **Working Papers 667**, Economic Research Southern Africa.

- Lewis, W. A. (1954). "Economic Development with Unlimited Supplies of Labor", **The Manchester School**, 22, 139-191.
- Kochar, A. (2004), "Urban Influences on Rural Schooling in India," **Journal of Development Economics**, 74(1), 113-136.
- Lewis, W. A. (1966). Sınırsız Emek Arzı İle İktisadi Kalkınma (cev. M. Berk), Ankara: ODTÜ İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Likic-Brboric B., Slavnic, Z. And Woolfsan, C.. (2013), "Labour migration and informalisation: East meets West", **International Journal of Sociology and Social Policy**, 33, 677-692.
- Liu, Y. (2012). Does International Immigration always Lead to Urban Unemployment in Emerging Economies?: A Structural Approach Based On Data from China, **Hitotsubashi Journal of Economics**, 53(1), 85-105.
- Marshall G. (1999). **Sosyoloji Sözlüğü**, İstanbul: Bilim Sanat Yayınları.
- Massey D. S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrinoand A. ve Taylor J. E. (1993). "Theories of International Migration: A Review and Appraisal". **Population and Development Review**, 19(3), 431-466.
- Öztürk M. (2007) "The Impacts of Internal Migration on Urban and Work Life in Istanbul", **TODAİE's Review of Public Administration**, 1(1), 99-125.
- Ranis, G. ve Fei, J.C. H., (1961). "A Theory of Economic Development". **American Economic Review**, 51(4), 533-565.
- Ravenstein, E. G. (1885). "The Laws of Migration". **Journal of the Statistical Society of London**, 48(2),167-235.
- Taştekin, N. *Türkiye'de İç Göçün Etkileri Üzerine Üç Deneme*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2020.
- Wallerstein, I. (1976). "A World-System Perspective on the Social Sciences". **The British Journal of Sociology**, 27(3), 343-352.
- Wallerstein, I. (2010). *Modern Dünya Sistemi 1*. (çev. L. Boyacı), İstanbul: Yarın Yayınları.
- Wrage P. (1981), "The Effects of Internal Migration on Regional Wage and Unemployment Disparities in Canada", **Journal of Regional Science**, 21(1), 51-63.
- Yalçın, C. (2004), **Göç Sosyolojisi**. Ankara: Anı Yayınları.
- Zlotnik, H. (2001). "The Theories of International Migration". Caselli,G Jacques Vallin, J. ve Wunsch,G. (Ed.), *Demography: Analysis and Synthesis, Four Volume Set: A Treatise in Population*, Elsevier Academic Press, USA, 293-307.

İnternet Kaynakları

- Berker A. (2015), "Zorunlu Göçün Yol Açtığı Refah Kaybının İncelenmesi: Yaşam Memnuniyeti Yaklaşımı" Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, <https://www.researchgate.net/publication/287207448> (14.03.2017).

EKLER**Tablo E1.** Veri Kaynakları ve Elde Edildiği Yıllar

Veri	Kaynak	Yıllar	Yapılan işlemler	Kadın-Erkek ayrımı yapılanlar	Ayrıldığı alt gruplar
Çalışma kollarına göre ortalama gelir düzeyi ve çalışan sayısı	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi	2008-2016	Ortalama gelir hesaplanmıştır.	X	Hammadde, imalat, inşaat, hizmet
Göç edenlerin eğitim durumu	TUİK	2009-2017	Kadın-erkek payları hesaplanmıştır.	✓	Lisansüstü, ortaokul, lise ve dengi, ilköğretim ve altı
Okullaşma oranı	Milli Eğitim İstatistikleri Yayınları	2008-2017	Elde edildiği gibi kullanılmıştır.	✓	İlköğretim, ortaöğretim
İktisadi faaliyet kollarına göre cari fiyatlarla GSYH (2009 baz yıl)	TUİK Bölgesel İstatistikleri	2008-2014	Elde edildiği gibi kullanılmıştır.	X	X
Kişi başına GSYH (2009 baz yıl)	TUİK Bölgesel İstatistikleri	2008-2014	Elde edildiği gibi kullanılmıştır.	X	X

Tablo E2. Değişkenlere Ait İstatistiksel Özellikler

	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama Değer	Standart Sapma
Hammadde Sektörü Ortalama Ücret	2.78	37.83	9.49	4.25
İmalat Sektörü Ortalama Ücret	5.96	27.95	10.07	3.17
İnşaat Sektörü Ortalama Ücret	4.09	13.25	6.69	1.02
Hizmetler Sektörü Ortalama Ücret	6.08	15.76	8.31	1.27
X1E	319	67124	3504.08	7228.80
X1K	349	78296	4364.58	8357.86
X2E	280	49156	3077.87	4993.32
X2K	158	51121	2835.04	4924.31
X3E	517	74014	5119.62	7697.54
X3K	366	64498	4680.83	6829.82
X4E	61.53	100.06	97.36	2.78
X4K	61.93	100	97.23	2.73
X5E	30.5	100.27	75.64	13.37
X5K	20.04	100	72.92	16.35
X6	4210	54933	17314.56	7806.36

Tablo E3. Diagnostik Sonuçlar

	Periyot: 8	F-istatistiği: 128.31	Olas. (F-istatistiği): 0.000
İmalat	Panel Gözlem: 648	Yatay Kesit: 81	R ² : 0.95
	Yöntem: Panel EGLS		
	Periyot: 8	F-istatistiği: 57.53	Olas. (F-istatistiği): 0.000
Hammadde	Panel Gözlem: 640	Yatay Kesit: 80	R ² : 0.89
	Yöntem: Panel EGLS		
	Periyot:8	F-istatistiği: 38.49	Olas. (F-istatistiği): 0.000
İnşaat	Panel Gözlem: 648	Yatay Kesit: 81	R ² : 0.85
	Yöntem: Panel EGLS		
	Periyot: 8	F-istatistiği: 70.09	Olas. (F-istatistiği): 0.000
Hizmetler	Panel Gözlem: 648	Yatay Kesit: 81	R ² : 0.91
	Yöntem: Panel EGLS		

Tablo E4. İl Bazında Sabit Etkiler

İller	İmalat	Hammadde	İnşaat	Hizmet
Adana	0.89	0.32	0.31	1.05
Adıyaman	-2.09	-1.73	-0.19	-0.24
Afyonkarahisar	-1.33	0.73	0.16	0.32
Ağrı	0.53	0.64	0.63	1.95
Aksaray	-0.21	-0.43	-0.08	0.37
Amasya	-0.14	-1.09	-0.69	-1.18
Ankara	4.47	8.52	1.64	1.85
Antalya	-1.01	-0.77	-0.39	0.24
Ardahan	-1.91	-1.73	0.66	-0.10
Artvin	-3.44	1.87	0.65	-0.93
Aydın	-1.80	1.01	-1.16	-0.50
Balıkesir	-0.41	-1.56	-0.27	-0.48
Bartın	-2.73		-1.83	-1.23
Batman	-0.43	0.02	2.32	2.03
Bayburt	-2.46	-3.11	0.11	-0.93
Bilecik	-1.31	1.07	-0.61	-1.77
Bingöl	-1.40	1.95	0.44	0.57
Bitlis	5.41	0.09	2.03	1.98
Bolu	0.21	5.41	-0.65	-1.78
Burdur	-2.24	-0.48	-1.61	-1.23
Bursa	2.86	0.48	0.83	1.38
Çanakkale	-2.64	-1.41	-1.32	-0.90
Çankırı	0.51	-0.09	-0.31	-0.97
Çorum	-1.61	-1.04	-0.20	0.05
Denizli	-1.19	-1.48	-1.35	-0.58
Diyarbakır	1.25	0.47	1.29	1.76
Düzce	-1.74	-1.55	-0.01	-0.31
Edirne	-0.07	-2.04	-0.03	-0.67
Elâzığ	-0.34	0.64	-0.09	-0.23
Erzincan	-2.28	-1.60	-0.40	-0.96
Erzurum	4.76	-1.50	0.83	0.84
Eskişehir	2.00	0.30	-0.40	-0.93
Gaziantep	0.93	-0.3	0.47	1.71
Giresun	-3.26	-2.61	-1.57	-0.99
Gümüşhane	-2.51	1.33	-0.46	-0.84
Hakkâri	-0.99	-0.85	1.18	-0.48
Hatay	5.98	-1.35	0.10	0.14
Iğdır	-0.63	-0.83	0.24	0.18

Yurtiçi Göçmenlerin Demografik Özelliklerinin Sektörel Ücretler Üzerindeki Etkisi

Isparta	-2.92	-0.79	-1.47	-1.76
İstanbul	2.25	-1.74	2.86	4.11
İzmir	1.15	1.08	0.09	1.46
Kahramanmaraş	-0.09	-0.90	0.04	0.46
Karabük	5.75	-2.65	-0.94	-1.37
Karaman	-1.45	-1.63	-1.35	-0.67
Kars	-0.31	3.36	0.44	1.14
Kastamonu	-1.41	-0.81	-0.18	-0.70
Kayseri	0.64	0.18	0.20	0.38
Kilis	-2.11	-0.51	0.52	-0.24
Kırkkale	-2.75	-1.07	-0.65	-1.00
Kırklareli	-1.78	-0.28	-1.12	-1.05
Kırşehir	2.52	-0.24	-0.42	-0.96
Kocaeli	6.22	-0.57	0.92	0.67
Konya	-0.11	-0.63	0.35	0.35
Kütahya	-1.11	16.88	-0.12	-0.76
Malatya	-2.55	-1.38	-0.21	-0.27
Manisa	1.41	-0.79	-0.53	-0.11
Mardin	1.49	-1.62	1.00	1.31
Mersin	-1.18	-1.73	-0.11	0.36
Muğla	-1.37	-2.22	-0.86	-0.63
Muş	2.49	5.28	1.49	1.77
Nevşehir	-2.29	0.20	-0.54	-0.22
Niğde	-1.67	-0.61	-0.32	-0.07
Ordu	-1.58	-1.43	-0.55	-0.23
Osmaniye	0.58	-1.35	-0.56	-0.29
Rize	2.04	-2.75	0.20	-1.10
Sakarya	3.63	-1.91	0.00	-0.11
Samsun	-1.13	-2.20	-0.02	-0.23
Şanlıurfa	1.01	-0.98	1.44	2.21
Siirt	6.99	0.19	1.51	1.56
Sinop	-3.44	-2.77	-0.47	-1.05
Şırnak	0.08	-0.00	1.34	1.09
Sivas	-1.23	0.84	0.19	-0.40
Tekirdağ	0.94	-2.04	-0.23	-0.16
Tokat	-2.12	0.96	-0.51	-0.18
Trabzon	-2.08	-2.38	-0.80	-0.97
Tunceli	-3.39	-1.81	-1.67	-1.48
Uşak	-2.23	-0.73	0.27	-0.39
Van	1.65	-0.02	1.44	2.34
Yalova	-1.82	-1.88	-0.22	-0.63
Yozgat	-0.55	1.57	0.05	0.26
Zonguldak	12.32	22.43	-0.73	-0.53

